

॥ रघुवंशं सर्गः १२ कालिदासकृतम् ॥

.. Raghuvansha 12 by Kalidas ..

sanskritdocuments.org

August 2, 2016

.. Raghuvansha 12 by Kalidas ..

॥ रघुवंशं सर्गः १२ कालिदासकृतम् ॥

Document Information

Text title : raghuvansha12
File name : raghuvansha12.itx
Category : kalidasa
Location : doc_z_misc_major_works
Author : kalidasa
Language : Sanskrit
Subject : philosophy/hinduism/religion
Transliterated by : Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com
Proofread by : Arvind Kolhatkar akolhatkar at rogers.com
Latest update : August 23, 2005
Send corrections to : Sanskrit@cheerful.com
Site access : <http://sanskritdocuments.org>

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted for promotion of any website or individuals or for commercial purpose without permission.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

August 2, 2016

sanskritdocuments.org

॥ रघुवंशं सर्गं १२ कालिदासकृतम् ॥

निर्दिष्टविषयस्नेहः स दशान्तमुपेयिवान् ।
आसीदासन्ननिर्वाणः प्रदीपार्चिरिवोषसि ॥ १२-१ ॥
तं कर्णमूलमागत्य रामे श्रीर्न्यस्यतामिति ।
कैकेयीशङ्कयीवाह पलितच्छद्मना जरा ॥ १२-२ ॥
सा पौरान्यौरकान्तस्य रामस्याभ्युदयश्रुतिः ।
प्रत्येकं ह्लादयांचके कुल्येनोद्यानपादपान् ॥ १२-३ ॥
तस्याभिषेकसंभारे कल्पितं क्रूरनिश्चया ।
दूषयामास कैकेयी शोकोष्णैः पार्थिवाश्रुभिः ॥ १२-४ ॥
सा किलाश्वासिता चण्डी भर्त्रा तत्संश्रुतौ वरौ ।
उद्वामेन्द्रसिक्ता भूर्बिलमग्नाविवोरगौ ॥ १२-५ ॥
तयोश्चतुर्दशैकेन रामं प्राब्राजयत्समाः ।
द्वितीयेन सुतस्यैच्छद्वैधव्यैकफलां श्रियम् ॥ १२-६ ॥
पित्रा दत्तं रुदत्रामः प्राञ्ज्हीं प्रत्यपद्यत ।
पश्चाद्वनाय गच्छेति तदाज्ञां मुदितोऽग्रहीत् ॥ १२-७ ॥
दधतो मङ्गलक्षौमे वसानस्य च वल्कले ।
ददृशुर्विस्मितास्तस्य मुखरागं समं जनाः ॥ १२-८ ॥
स सीतालक्ष्मणसखः सत्याद्गुरुमलोपयन् ।
विवेश दण्डकारण्यं प्रत्येकं च सतां मनः ॥ १२-९ ॥
राजापि तद्वियोगार्तः स्मृत्वा शापं स्वकर्मजम् ।
शरीरत्यागमात्रेण शुद्धिलाभमन्यत ॥ १२-१० ॥
विप्रोषितकुमारं तद्राज्यमस्तमितेश्वरम् ।
रन्धान्वेषणदक्षाणां द्विषामामिषततां ययौ ॥ १२-११ ॥
अथानाथाः प्रकृतयो मातृबन्धुनिवासिनम् ।
मौलैरानाययामासुर्भरतं स्तम्भिताश्रुभिः ॥ १२-१२ ॥
श्रुत्वा तथाविधं मृत्युं कैकेयीतनयः पितुः ।
मातुर्न केवलं स्वस्याः श्रियोऽप्यासीत्पराञ्छ्रुखः ॥ १२-१३ ॥
ससैन्यश्चान्वगाद्रामं दर्शितानाश्रमालयैः ।
तस्य पश्यन्ससौमित्रेरुदश्रुर्वसतिद्रुमान् ॥ १२-१४ ॥
चित्रकूटवनस्थं च कथितस्वर्गतिर्गुरोः ।

लक्ष्म्या निमन्त्रयांचक्रे तमनुच्छिष्टसंपदा ॥ १२-१५ ॥
स हि प्रथमजे तस्मिन्नकृतश्रीपरिग्रहे ।
परिवेत्तारमात्मानं मेने स्वीकरणाद्भुवः ॥ १२-१६ ॥
तमशक्यमपाकृष्टं निदेशात्स्वर्गिणः पितुः ।
ययाचे पादुके पश्चात्कर्तुं राज्याधिदेवते ॥ १२-१७ ॥
स विसृष्टस्तथेत्युक्त्वा भ्रात्रा नैवाविशत्पुरीम् ।
नन्दिग्रामगतस्तस्य राज्यं न्यासमिवाभुनक् ॥ १२-१८ ॥
दृढभक्तिरिति ज्येष्ठे राज्यतृष्णापराङ्मुखः ।
मातुः पापस्य भरतः प्रायश्चित्तमिवाकरोत् ॥ १२-१९ ॥
रामोऽपि सह वैदेह्या वने वन्येन वर्तयन् ।
चचार सानुजः शान्तो वृद्धेक्ष्वाकुव्रतं युवा ॥ १२-२० ॥
प्रभावस्तम्भितच्छायमाश्रितः स वनस्पतिम् ।
कदाचिदङ्गे सीतायाः शिशये किंचिदिव श्रमात् ॥ १२-२१ ॥
ऐन्द्रः किल नखैस्तस्या विददार स्तनौ द्विजः ।
प्रियोपभोगचिह्नेषु पौरौभाग्यमिवाचरन् ॥ १२-२२ ॥
तस्मिन्नस्थदिषीकास्त्रं रामो रामावबोधितः ।
आत्मानं मुमुचे तस्मादेकनेत्रव्ययेन सः ॥ १२-२३ ॥
रामस्त्वासन्नदेशत्वाद्भरतागमनं पुनः ।
आशङ्क्योत्सुकसारङ्गां चित्रकूटस्थलीं जहौ ॥ १२-२४ ॥
प्रययावातिथेयेषु वसन्नाषिकुलेषु सः ।
दक्षिणां दिशमृक्षेषु वार्षिकेष्विव भास्करः ॥ १२-२५ ॥
बभौ तमनुगच्छन्ती विदेहाधिपतेः सुता ।
प्रतिषिद्धापि कैकेय्या लक्ष्मीरिव गुणोन्मुखी ॥ १२-२६ ॥
अनसूयातिसृष्टेन पुण्यगन्धेन काननम् ।
सा चकाराङ्गरागेण पुष्पोच्चलितषट्पदम् ॥ १२-२७ ॥
संध्याभ्रकपिशस्तस्य विराधो नाम राक्षसः ।
अतिष्ठन्मार्गमावृत्य रामस्येन्दोरिव ग्रहः ॥ १२-२८ ॥
स जहार तयोर्मध्ये मैथिलीं लोकशोषणः ।
नभोनभस्ययोर्वृष्टिमवग्रह इवान्तरे ॥ १२-२९ ॥
तं विनिष्यिष्य काकुत्स्थौ पुरा दूषयति स्थलीम् ।

गन्धेनाशुचिना चेति वसुधायां निचखतुः ॥ १२-३० ॥
पञ्चवट्यां ततो रामः शासनात्कुम्भजन्मनः ।
अनपोढस्थितिस्तस्थौ विन्ध्याद्रिः प्रकृताविव ॥ १२-३१ ॥
रावणावरजा तत्र राघवं मदनातुरा ।
अभिपेदे निदाघार्ता व्यालीव मलयद्रुमम् ॥ १२-३२ ॥
सा सीतासंनिधावेव तं वव्रे कथितान्वया ।
अत्यारूढो हि नारीणामकालज्ञो मनोभवः ॥ १२-३३ ॥
कलत्रवानहं बाले कनीयांसं भजस्व मे ।
इति रामो वृषस्यन्तीं वृषस्कन्धः शशास ताम् ॥ १२-३४ ॥
ज्येष्ठाभिगमनात्पूर्वं तेनाप्यनभिनन्दिताम् ।
साऽभूद्रामाश्रया भूयो नदीवोभयकूलभाक् ॥ १२-३५ ॥
संरम्भं मैथिलीहासः क्षणसौम्यां निनाय ताम् ।
निवातस्तिमितां वेलां चन्द्रोदय इवोदधेः ॥ १२-३६ ॥
फलमस्योपहासस्य सद्यः प्राप्स्यसि पश्य माम् ।
मृग्याः परिभवो व्याघ्र्यामित्यवेहि त्वया कृतम् ॥ १२-३७ ॥
इत्युत्त्वा मैथिलीं भर्तुरङ्के निविशतीं भयात् ।
रूपं शूर्पणखा नाम्नः सदृशं प्रत्यपद्यत ॥ १२-३८ ॥
लक्ष्मणः प्रथमं श्रुत्वा कोकिलामञ्जुवादिनीम् ।
शिवाघोरस्वनां पश्चाद्बुधे विकृतेति ताम् ॥ १२-३९ ॥
पर्णशालामथ क्षिप्रं विकृष्टासिः प्रविश्य सः ।
वैरूप्यपौनरुक्तेन भीषणां तामयोजयत् ॥ १२-४० ॥
सा वक्रनखधारिण्या वेणुकर्कशपर्वया ।
अङ्कुशाकारयाङ्गुल्या तावतर्जयदम्बरे ॥ १२-४१ ॥
प्राप्य चाशु जनस्थानं खरादिभ्यस्तथाविधम् ।
रामोपक्रममाचख्यौ रक्षःपरिभवं नवम् ॥ १२-४२ ॥
मुखावयवलूनां तां नैर्ऋता यत्पुरो दधुः ।
रामाभियायिनां तेषां तदेवाभूदमङ्गलम् ॥ १२-४३ ॥
उदायुधानात्पततस्तान्दृष्टान्प्रेक्ष्य राघवः ।
निदधे विजयाशंसां चापे सीतां च लक्ष्मणे ॥ १२-४४ ॥
एको दाशरथिः कामं यातुधानाः सहस्रशः ।

ते तु यावन्त एवाजौ तावांश्च ददृशे स तैः ॥ १२-४५ ॥
 असज्जनेन काकुत्स्थः प्रयुक्तमथ दूषणम् ।
 न चक्षमे शुभाचारः स दूषणमिवात्मनः ॥ १२-४६ ॥
 तं शरैः प्रतिजग्राह खरत्रिशिरसौ च सः ।
 क्रमशस्ते पुनस्तस्य चापात्सममिवोद्ययुः ॥ १२-४७ ॥
 तैस्त्रयाणां शितैर्बाणैर्यथापूर्वविशुद्धिभिः ।
 आयुर्देहातिगैः पीतं रुधिरं तु पतत्रिभिः ॥ १२-४८ ॥
 तस्मिन्नामशरोत्कृत्ते बले महति रक्षसाम् ।
 उत्थितं ददृशेऽद्भ्यच्च कबन्धेभ्यो न किञ्चन ॥ १२-४९ ॥
 सा बाणवर्षिणं रामं योधयित्वा सुरद्विषाम् ।
 अप्रबोधाय सुध्वाप गृध्रच्छाये वरूथिनी ॥ १२-५० ॥
 राघवास्त्रविदीर्णानां रावणं प्रति रक्षसाम् ।
 तेषां शूर्पणखैवैका दुष्प्रवृत्तिहराऽभवत् ॥ १२-५१ ॥
 निग्रहात्स्वसुराप्तानां वधाच्च धनदानुजः ।
 रामेण निहितं मेने पदं दशसु मूर्धसु ॥ १२-५२ ॥
 रक्षसा मृगरूपेण वञ्चयित्वा स राघवौ ।
 जहार सीतां पक्षीन्द्रप्रयासक्षणविघ्नितः ॥ १२-५३ ॥
 तौ सीतावेषिणौ गृध्रं लूनपक्षमपश्यताम् ।
 प्राणैर्दशरथप्रीतेरनृणं कण्ठवर्तिभिः ॥ १२-५४ ॥
 स रावणहृतां ताभ्यां वचसाचष्ट मैथिलीम् ।
 आत्मनः सुमहत्कर्म व्रणैरावेद्य संस्थितः ॥ १२-५५ ॥
 तयोस्तस्मिन्नवीभूतपितृव्यापतिशोकयोः ।
 पितरीवाग्निस्संस्कारात्परा ववृतिरे क्रियाः ॥ १२-५६ ॥
 वधनिर्धूतशापस्य कबन्धस्योपदेशतः ।
 मुमूर्च्छं सख्यं रामस्य समानव्यसने हरौ ॥ १२-५७ ॥
 स हत्वा वालिनं वीरस्तत्पदे चिरकाङ्क्षिते ।
 धातोः स्थान इवादेशं सुग्रीवं संन्यवेशयत् ॥ १२-५८ ॥
 इतस्ततश्च वैदेहीमन्वेष्टुं भर्तृचोदिताः ।
 कपयश्चेरुरार्तस्य रामस्येव मनोरथाः ॥ १२-५९ ॥
 प्रवृत्तावुपलब्धायां तस्याः संपातिदर्शनात् ।

मारुतिः सागरं तीर्णः संसारमिव निर्ममः ॥ १२-६० ॥
दृष्टा विचिन्वता तेन लङ्कायां राक्षसीवृता ।
जानकी विषवल्लीभिः परितेव महौषधिः ॥ १२-६१ ॥
तस्यै भर्तुरभिज्ञानमङ्गुलीयं ददौ कपिः ।
प्रत्युद्गतमिवानुष्णैस्तदानन्दाश्रुबिन्दुभिः ॥ १२-६२ ॥
निर्वाप्य प्रियसंदेशैः सीतामक्षवधोद्धतः ।
स ददाह पुरीं लङ्कां क्षणसोढारिनिग्रहः ॥ १२-६३ ॥
प्रत्यभिज्ञानरत्नं च रामायादर्शयत्कृती ।
हृदयं स्वयमायातं वैदेह्या इव मूर्तिमत् ॥ १२-६४ ॥
स प्राप हृदयन्यस्तमणिस्पर्शनिमीलितः ।
अपयोधरसंसर्गां प्रियालिङ्गननिर्वृतिम् ॥ १२-६५ ॥
श्रुत्वा रामः प्रियोदन्तं मेने तत्सङ्गमोत्सुकः ।
महार्णवपरिक्षेपं लङ्कायाः परिरवालघुम् ॥ १२-६६ ॥
स प्रतस्थेऽरिनाशाय हरिसैन्यैरनुद्गतः ।
न केवलं भुवः पृष्ठे व्योम्नि संबाधवर्तिभिः ॥ १२-६७ ॥
निविष्टमुदधेः कूले तं प्रपाद विभीषणः ।
स्नेहाद्राक्षसलक्ष्म्येव बुद्धिमाविश्य चोदितः ॥ १२-६८ ॥
तस्मै निशाचरैश्वर्यं प्रतिशुश्राव राघवः ।
काले खलु समालब्धाः फलं बध्नन्ति नीतयः ॥ १२-६९ ॥
स सेतुं बन्धयामास प्लवगैर्लवणाम्भसि ।
रसातलादिवोन्मग्नं शेषं स्वप्नाय शार्ङ्गिणः ॥ १२-७० ॥
तेनोत्तीर्य पथा लङ्कां रोधयामास पिङ्गलैः ।
द्वितीयं हेमप्राकारं कुर्वद्भिरिव वानरैः ॥ १२-७१ ॥
रणः प्रववृते तत्र भीमः प्लवगरक्षसाम् ।
दिग्विजृम्भितकाकुत्स्थपौलस्त्यजयघोषणः ॥ १२-७२ ॥
पादपाविद्धपरिघः शिलानिष्पिष्टमुद्गरः ।
अतिशस्त्रनखन्यासः शैलरुग्णमतंगजः ॥ १२-७३ ॥
अथ रामशिरश्छेददर्शनोद्भ्रान्तचेतनाम् ।
सीतां मायेति शंसन्ती त्रिजटा समजीवयत् ॥ १२-७४ ॥
कामं जीवति मे नाथ इति सा विजहौ शुचम् ।

प्राञ्जत्वा सत्यमस्यान्तं जीवितास्मीति लज्जिता ॥ १२-७५ ॥
 गरुडापातविश्लिष्टमेघनादास्रबन्धनः ।
 दाशरथ्योः क्षणक्लेशः स्वप्नवृत्त इवाभवत् ॥ १२-७६ ॥
 ततो विभेद पौलस्त्यः शक्त्या वक्षसि लक्ष्मणम् ।
 रामस्त्वनाहतोऽप्यासीद्विदीर्णहृदयः शुचा ॥ १२-७७ ॥
 स मारुतिसमानीतमहौषधिहतव्यथः ।
 लङ्कास्त्रीणां पुनश्चक्रे विलापाचार्यकं शरैः ॥ १२-७८ ॥
 स नादं मेघनादस्य धनुश्चेन्द्रायुधप्रभम् ।
 मेघस्येव शरत्कालो न किञ्चित्पर्यशेषयत् ॥ १२-७९ ॥
 कुम्भकर्णः कपीन्द्रेण तुल्यावस्थः स्वसुः कृतः ।
 रुरोध रामं शृङ्गीव टङ्कच्छिन्नमनःशिलः ॥ १२-८० ॥
 अकाले बोधितो भ्राता प्रियस्वप्नो वृथा भवान् ।
 रामेषुभिरितीवासौ दीर्घनिद्रां प्रवेशितः ॥ १२-८१ ॥
 इतराण्यपि रक्षांसि पेतुर्वानरकोटिषु ।
 रजांसि समरोत्थानि तच्छोणितनदीष्विव ॥ १२-८२ ॥
 निर्यावथ पौलस्त्यः पुनर्युद्धाय मन्दिरात् ।
 अरावणमरामं वा जगदद्येति निश्चितः ॥ १२-८३ ॥
 रामं पदातिमालोक्य लङ्केशं च वरूथिनम् ।
 हरियुग्यं रथं तस्मै प्रजिघाय पुरंदरः ॥ १२-८४ ॥
 तमाधूतध्वजपटं व्योमगङ्गोर्मिवायुभिः ।
 देवसूतभुजालम्बी जैत्रमध्यास्त राघवः ॥ १२-८५ ॥
 मातलिस्तस्य माहेन्द्रमामुमोच तनुच्छदम् ।
 यत्रोत्पलदलक्लैब्यमस्त्राण्यापुः सुरद्विषाम् ॥ १२-८६ ॥
 अन्योन्यदर्शनप्राप्तविक्रमावसरं चिरात् ।
 रामरावणयोर्युद्धं चरितार्थमिवाभवत् ॥ १२-८७ ॥
 भुजमूर्धोरुबाहुल्यादेकोऽपि धनदानुजः ।
 ददृशे ह्ययथापूर्वां मातृवंश इव स्थितः ॥ १२-८८ ॥
 जेतारं लोकपालानां स्वमुखैरर्चितेश्वरम् ।
 रामस्तुलितकैलासमारतिं बह्वमन्यत ॥ १२-८९ ॥
 तस्य स्फुरति पौलस्त्यः सीतासंगमशांसिनि ।
 निचखानाधिकक्रोधः शरं सव्येतरे भुजे ॥ १२-९० ॥

रावणस्यापि रामास्तो भित्त्वा हृदयमाशुगः ।
विवेश भुवमाख्यातुमुर्गोभ्य इव प्रियम् ॥ १२-९१ ॥
वचसैव तयोर्वाक्यमस्त्रमस्त्रेण निघ्नतोः ।
अन्योन्यजयसंरम्भो ववृधे वादिनोरिव ॥ १२-९२ ॥
विक्रमव्यतिहारेण सामान्याऽभूद्योरपि ।
जयश्रीरन्तरा वेदिर्मत्तवारणयोरिव ॥ १२-९३ ॥
कृतप्रतिकृतप्रीतैस्तयोर्मुक्तां सुरासुरैः ।
परस्परशरव्राताः पुष्पवृष्टिं न सेहिर ॥ १२-९४ ॥
अयःशङ्कुचितां रक्षः शतघ्नीमथ शत्रवे ।
हृतां वैवस्वतस्येव कूटशाल्मलिमक्षिपत् ॥ १२-९५ ॥
राघवो रथमप्राप्तां तामाशां च सुरद्विषाम् ।
अर्धचन्द्रमुखैर्बाणैश्चिच्छेद कदलीसुखम् ॥ १२-९६ ॥
अमोघं संदधे चास्मै धनुष्येकधनुर्धरः ।
ब्राह्ममस्त्रं प्रियाशोकशल्यनिष्कर्षणौषधम् ॥ १२-९७ ॥
तद्योमि शतधा भिन्नं ददृशे दीप्तिमन्सुखम् ।
वपुर्महोरगस्येव करालफलमण्डलम् ॥ १२-९८ ॥
तेन मन्त्रप्रयुक्तेन निमेषार्धादपातयत् ।
स रावणशिरःपङ्क्तिमज्ञातव्रणवेदनाम् ॥ १२-९९ ॥
बालार्कप्रतिमेवाप्सु वीचिभिन्ना पतिष्यतः ।
राज रक्षःकायस्य कण्ठच्छेदपरम्परा ॥ १२-१०० ॥
मरुतां पश्यतां तस्य शिरांसि पतितान्यपि ।
मनो नातिविशस्वास पुनःसंधानशङ्किनाम् ॥ १२-१०१ ॥
अथ मदगुरुपक्षैलोकपालद्विपाना-
मनुगतमलिवृन्दैर्गण्डभिक्तीर्विहाय ।
उपनतमणिबन्धे मूर्ध्नि पौलस्त्यशत्रोः
सुरभि सुरविमुक्तं पुष्पवर्षं पपात ॥ १२-१०२ ॥
यन्ता हरेः सपदि संहतकार्मुकज्य-
मापृच्छ्य राघवमनुष्ठितदेवकार्यम् ।
नामाङ्कुरावणशराङ्कितकेतुयष्टि-
मूर्ध्वं रथं हरिसहस्रयुजं निनाय ॥ १२-१०३ ॥

रघुपतिरपि जातवेदोविशुद्धं प्रगृह्य प्रियां
प्रियसुहृदि बिभीषणे संगमय्य श्रियं वैरिणः ।
रविसुतसहितेन तेनानुयातः ससौमित्रिणा
भुजविजितविमानरत्नाधिरूढः प्रतस्थे पुरीम् ॥ १२-१०४ ॥
इति श्रीरघुवंशे महाकाव्ये कविश्रीकालिदासकृतौ
रावणवधो नाम द्वादशः सर्गः ॥

Encoded and proofread by Arvind Kolhatkar akolhatkar at
rogers.com

——
.. Raghuvansha 12 by Kalidas ..
was typeset on August 2, 2016

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

